HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

ג) [ל"ל להו לכו], ב) [מ"ק טז:]; ג) סוטה ג.; ד) סז יומא לה.; ה) סנהדרין לח.; ו) ס"פ אסי, ז) יומא סב. סג: נדה יג.; ח) [לעיל ג. שבת פח. ע"ש], ט) [ל"ל להם וגו'], י) [עיתוס' נד. ע"ש], כ) לפניו בקרא לעולם, ל) [בעין יעקב ליתא], מ) נדרים סד.; נ) [ל"ל אחר ד"ה לשמחת], ס) [שמות יט], ע) בס"פ: מלכויות, פ) [דברים לא], צ) [כלאיתא מ"ר נשא פ"ז].

תורה אור השלם

1. וְאֵלֶּה דִּבְרֵי דָוִד הָאַחֲרֹנִים נְאֻם דָּוִד בֶּן יִשַׁי וּנְאֻם הַגֶּבֶר הֻקַם עַל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וּנְעִים זְמִרוֹת יִשְׂרָאֵל:
שמואל ב כג א

2. אָז יִבְקַע בַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד יְיָ יַאַסְפֶךָ:
ישעיהו נח ח

3. יִלְּפֻתוּ אֲרֻחוֹת דַּרְכָּם יַעֲלוּ בַתֹּהוּ וַיֹּאבֵדוּ:
איוב ו יח

4. וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ:
בראשית לט י

5. אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם: אָכֵן כְּאָדָם תְּמוּתוּן וּכְאַחַד הַשָּׂרִים תִּפֹּלוּ:
תהלים פב ו-ז

6. וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׁרְצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ בָהּ:
בראשית ט ז

7. לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם:
דברים ה כו

8. מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם:
דברים ה כה

9. זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרֹא אֱלֹהִים אָדָם בִּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:
בראשית ה א

10. וְלִי מַה יָּקְרוּ רֵעֶיךָ אֵל מָה עָצְמוּ רָאשֵׁיהֶם:
תהלים קלט יז

11. כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לְנֶצַח אֶקְצוֹף כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי:
ישעיהו נז טז

12. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי:
בראשית א לא

13. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֹׁב מִצְרַיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְּשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ:
שמות ד יט

14. בְּמִתֵּי עוֹלָם: איכה ג ו

15. אֶל נָא תְהִי בְּמֵת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אָמּוֹ וַיֵּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ:
במדבר יב יב

16. וְתֶרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִּי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי:
בראשית ל א

17. אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: ויקרא כו ג

18. לוּ עַמִּי שֹׁמֵעַ לִי יִשְׂרָאֵל בְּדְרָכַי יְהַלֵּכוּ: כִּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אַכְנִיעַ וְעַל צָרֵיהֶם אָשִׁיב יָדִי: תהלים פא יד-טו

19. לוּא הִקְשַׁבְתָּ לְמִצְוֹתָי וְהָיִי כַנָּהָר שְׁלוֹמֶךָ וְצִדְקָתְךָ כִּגַלֵּי הַיָּם: וְהָיִי כַחוֹל וְרַעֲךָ וְצֶאֱצָאֶי מֵעֶיךָ כְּמְעוֹתָיו לֹא יִכָּרֵת וְלֹא יִשָּׁמֵד שְׁמוֹ מִלְּפָנָי: ישעיהו מח יח-יט

20. וְדִבֶּר הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה לָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלֶּחֶם הַקְּלֹקֵל: במדבר כא ה

נומר לך. גזירת מלך היתה ליתן פתחון פה לשדים: **דמפרסס חטאיהן.** ואיכא חילול אימא לא ליתקבלו: **מלפפו.** מעטפתו לשון מלבוש כמו מלפפין את התינוק בשבת (שבת דף קכט:): **נאכוסינו.** עושי העגל: **לא נאנו לעולם.** שהיו כמלאכים ולא הולידו בניס: ו) **נאוסס.** בניס שהיו כבר בעמידתם בסיני: **נשמחת עונה.** שעד עתה נאסר להן אל תגשו אל אשה ט): **עד שילנו וכו'.** אולר יש ושמו גוף ומבראשית נולדו כל הנשמות העתידות להולד ונתנם לשם: **כי לא נעולס אריב.** לאחר זמן הגאולה ולא לנצח אקצוף מלגאול כי רוח אשר לפני נשמות שבגוף יעטוף הוא המאחר כמו העטופים ללבן (בראשית ל) ונשמות שאני עשיתי: **כמי שלא נאנו לעולס.** לפי שהן חיים לעולם וכל זמן שהן קיימין אין אנו משובין כלום: **הא לא קבלו ישראל את התורה.** הוי שומע מכאן שלא קבלוה לקבל שכר היום בעולם הזה אלא שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן וזו היא טובה הכתובה כאן למען ייטב להם: **הוא דאמר.** ר"ל: **עניות.** שמשתמשו שלטו בהן שונאיהם ט) המכלים את ממונם כל היום בוהיה לאכול ט): **דתן ואבירם.** דאמר מר (נדרים דף סד:) כל מקום שנאמר נגיס ונגיסי אינו אלא דתן ואבירם והכא (ד) במנקשי נפשו כתי' נגיס היינו אותן עבריס שהלשינו עליו: **וכן הוא אומר לו עמי שומע לי.** שהקב"ה מתאנן לפניהם שישמרו את התורה. לו עמי היינו תחינה כמו הן לו יהי כדברך (בראשית ג): **לפויי טובה.** אינו מכירין להחזיק טובה לנעלים: נלאס

וצריכא פי' לכתוב חטאס ס) וקבלת תשובתס: **שאלמלא לא חטאו לא באנו לעולם.** ואע"ג דאמרינן פ"ק דערובין (דף יג: ושם) נאמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא היינו בתחלת לידתו שאין יודע מה יהא בסופו אבל כשהוא גדיל אשריו ואשרי הדור שהוא בתוכו ועוד דלמסקנא דכמי שלא באנו לעולם אתי שפיר: **אין** בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף. ולא"ת מ"מ יכלו ע"י עובדי כוכבים שיהו מולידים ואומר הר"ר אלחנן דנשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף ג' והא דאמר (שבת ל:) עתידה אשה שתלד בכל יום לימות המשיח שמא י"ל גוף חדש ונשמות חדשות יהיו: **כי** רוח מלפני יעטוף. משיח נקרא רוח כדכתיב (איכה ד) רוח אפינו משיח ה' והיפ דקרא המשיח מלפני יאחר כמו העטופים ללבן על ידי נשמות אשר עשיתי: **אלא** שירדו מנכסיהם. דליכא למימר סומים היו דהא כתיב בעדת קרח (במדבר טז) העיני האנשים ההם תנקר ומצורעים נמי לא הוו דהא בעדה בתוך המחנה היו יושבין וכ"ת דנמתן תורה נתרפאו דהא אותן שנתרפאו כבר חזרו למומן במעשה העגל ג) ושלא היו להם בניס ליכא למימר דנשבעו כך לא היו פחות קרובים למלכות להלשינו כבתחלה וי"מ דמשמע ליה שירדו מנכסיהם דממחת כן אין להן כח עוד להזיק אבל כל הגר היו יכולין להזיקו ע"י ממונם ופשטיה דקרא מיירי בפרעה (ה) וימת מלך מצרים: **כפויי טובה.** לכך קראם כפויי טובה שלא רצו לומר אתה תן לפי שלא היו רוצים להחזיק לו טובה בכך: (שיין לע"ז): **עד ארבעין שנין לא קאי אינש.** פירש"י שאף משה לא מזכר ואת"ת אמאי כעס משה על ישראל הלא גם הוא לא מזכר וי"ל שלפי שהוא לא היה צריך לתפלה זו לא נתן לב עד מ' שנה דקס אדעתיה דרביה אבל ישראל שהיו צריכין לתפלה זו היה להם להתבונן מאותה שעה שהרי כבר חטאו בעגל ובמרגלים ור"י פי' שמשה לא הקפיד עליהם על דבר זה עד מ' שנה כי היה סבור דלסוף מ' שנה יעמדו על דעת קונם ואמרו אתה תן ולא היה בדעתו שהיו מניחים לומר לאותו משוס כפיית טובה אבל כשעברו ארבעים שנה ארלאה שהיה להם לדעת הדין עליהם שהיו מניחין בשביל כפיית טובה ואז הוכיחם: ילרס

לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד ואם חטאו צבור אומרים ח) (לו כלך) אצל צבור וצריכא דאי אשמועינן יחיד משום דלא מפרסם חטאיה אבל צבור דמפרסם חטאיהו אימא לא ואי אשמועינן צבור משום דנפישי (ט) רחמייהו אבל יחיד דלא אלימא זכותיה אימא לא צריכא והיינו ג) דרבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן (ס) מאי דכתיב [1] נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה ג) וא"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל העושה מצוה אחת בעולם הזה מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא שנאמר [2] והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך וכל העובר עבירה אחת מלפפתו ומוליכתו ליום הדין שנאמר [3] ילפתו ארחות דרכם וגו' ר"א אומר קשורה בו ככלב שנאמר [4] ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה [7] לשכב אצלה בעוה"ז להיות עמה בעוה"ב אמר ר"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא הן לא חטאו אנו לא באנו לעולם שנאמר [5] אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון וגו' למימרא דאי לא חטאו לא הוו מולדו והכתיב [6] ואתם פרו ורבו עד סיני בסיני נמי כתיב [7] לך אמור להם שובו לכם לאהליכם לשמחת עונה והכתיב [8] למען ייטב להם ולבניהם וגו' לאותן העומדים על הר סיני והאמר ר"ל ט) מאי דכתיב [9] זה ספר תולדות אדם וגו' וכי ספר היה לו לאדם הראשון מלמד שהראה לו הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו דור דור ופרנסיו כיון שהגיע לדורו של ר"ע שמח בתורתו ונתעצב במיתתו אמר [10] ולי מה יקרו רעיך אל [וגו'] וא"ר (י) יוסי י) אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף שנאמר [11] [כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף] כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי לא תימא אנו לא באנו לעולם אלא כמי שלא באנו לעולם למימרא דאי לא חטאו לא הוו מייתי והכתיב פרשת יבמות ופרשת נחלות על תנאי ומי כתיבי קראי על תנאי אין בדהכי כ) אמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב [12] ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם מקבלין ישראל את התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו מיתיבי [8] מי יתן והיה לבבם זה כ) להם לבטל מהם מלאך המות א"א שכבר נגזרה גזרה הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא י) כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן שנאמר [8] למען ייטב להם ולבניהם כ) עד עולם הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי יוסי אומר לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנאמר [5] אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון ורבי יוסי נמי הכתיב למען ייטב להם ולבניהם עד עולם טובה הוא דהויא הא מיתה איכא (ג) ל) (רבי יוסי) אמר לך כיון דליכא מיתה אין לך טובה גדולה מזו ות"ק נמי הכתיב אכן כאדם תמותון מאי מיתה עניות מ) דאמר מר ארבעה חשובים כמתים אלו הן עני סומא ומצורע ומי שאין לו בנים עני דכתיב [13] כי מתו כל האנשים ומאן נינהו דתן ואבירם ומי מתו מיהוי הוו אלא שירדו מנכסיהם סומא דכתיב [14] במחשכים הושיבני כמתי עולם מצורע דכתיב [15] אל נא תהי כמת ומי שאין לו בנים דכתיב [16] הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי תנו רבנן [17] אם בחקתי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים וכן הוא אומר [18] לו עמי שומע לי [וגו'] כמעט אויביהם אכניע ואומר [19] לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו' תנו רבנן [8] מי יתן והיה לבבם זה להם אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם היה לומר תן אתה כפויי טובה דכתיב [20] ונפשנו קצה בלחם

עברה מלפפתו בעולם הבא שנאמר ילפתו ארחות דרכם וגו': אמר ריש לקיש בואו ונחזיק טובה לאבותינו שחטאו ונקנסה מיתה בעולם שאילולי כן לא באנו אנו לעולם שנאמר אני אמרתי אלהים אתם אבל חבלתם עצמכם אכן כאדם תמותון וגו': ומקשינן וכי אילו לא היו חוטאין לא הוו מולדי והכתיב ואתם פרו ורבו ופרקינן שלא היו מהחרין בפו"ר בתשובה והיינו דכתיב נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על גבר שהקים עולה של תשובה: העושה מצוה מקדימתו לעולם הבא שנאמר והלך לפניך צדקך וכל העובר

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וצריכא. וקבלת תשובתם. עי' מקומה שער אפריס סי' נ':

הגהות הב"ח

(א) גמ' משום דנפישי זכותייהו אבל יחיד: (ב) שם ל"ר יונתן דאמר ר"ש בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב נאם: (ג) שם הא מיתה איכא אמר לך ר' יוסי כיון דליכא: (ד) רש"י ד"ה דתן וכו' והכא מבקשי כל"ל ותות ב' נמתק: (ה) תוספות ד"ה אלא וכו' מייני בפרעה כדכתיב וימת:

מוסף רש"י

כלך אצל יחיד. אלל דוד שמחל לו הקב"ה אותו עון, אף אתה חזור בתשובה (מו"ק סז:). שהקים עולה של תשובה. שהוא אב מחלה ונתן דרך לבניס (שם). מקדמתו. לפני מיתתו מכהת לפניו (סוטה ג:). מלפפתו. מוכלתו (שם). נשמות שבגוף. אולר שאמו גוף (יבמות סב.) פרגוד שחולך בין שכינה למלאכים ושם רוחות ונשמות נתונות שנכנלו משאת ימי בראשית העתידות להתנן בגופים העתידים להכלות (שם סג:) אחר, כי גוף אם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות עולים (נדה יג:). כי רוח. הרוחות שלפני שנזרמי להיות עולים קולס, יעטוף, מעכב את הגאולה, דקרא בגאולה כתיב כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף וגו' ונשמות שאני עשיתי יעטוף, ומפיסיה לריביס מלרים (שם וכע"ז יבמות שם). יעטוף לשון עכבה, כדכתיב והיה העטופים ללבן (שם). יום הששי. מלי שנא דכתיב ה' ביום גמר מעשה בראשית, מלמד שהתנה בו'. הששי משמע הששי המיוחד במקום אחר, כדאמרינן בעלמא (חולין צב.). סיכן המיומנת, אף כאן ויהי ערב ויהי בקר של גמר בראשית תלוי ביום הששי, והוא ו' בסיון שנתנה בו תורה, מריבוי דה' דריש היה נמי הא (שבת פח. וכע"ז לעיל ג.). במחשבים הושיבני כמתי עולם. כשאדם נתון במחשך ואינו רואה משוב כמת (נדרים סד:).

רבינו חננאל

שאם חטא צבור אומר הנה בימי משה חטא צבור ואם הוא יחיד אומר הנה יחיד חטא והזר בתשובה והיינו דכתיב נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על גבר שהקים עולה של תשובה: העושה מצוה מקדימתו לעולם הבא שנאמר והלך לפניך צדקך וכל העובר

ו) [ל"ל דהכי נמען לסיטיב לסם. ז) נלאס דמסר כאן וכל"ל ת"ר מי יתן וכו' אמר לסם משה לישראל היה לסם לומר וכו'.